

ZPRÁVA 3/2009

EKOLOGICKÉHO PRÁVNÍHO SERVISU

Zpráva vychází dvakrát ročně.
Informuje o kauzách a souvislostech,
o nichž se jinde nedočtete.

Editorial

Vážení přátelé,

konečně se Vám dostává do rukou další číslo Zprávy Ekologického právního servisu. Tentokrát však v jiné grafické úpravě než v minulém roce. Nejde o náhodu či samoučelnost. EPS má totiž nové logo. Během dvanácti let existence se podoba EPS značně změnila. Začínali jsme jako právní poradna ve věcech ochrany životního prostředí. Od té doby došlo v našich aktivitách ke značnému posunu. Nejen že jsme rozšířili záběr naší poradny, ale začali jsme také pracovat na společensky významných kauzách, jako je aktuálně například případ znečištění ostravského ovzduší společností ArcelorMittal. Zkušenosti nabyté z případů jsme začali uplatňovat při řešení systémových problémů. Nadále řešíme problémy spojené s ochranou životního prostředí (např. územní plánování a povolování staveb), ale také problémy vycházející čistě z principů demokratického a právního státu (korporátní odpovědnost, vymahatelnost práva, transparentnost vztahů mezi soukromým a veřejným sektorem, přístup k soudům). EPS navíc překročil hranice České republiky a prosazuje se na mezinárodní úrovni, jak se dočtete na úvodní straně tohoto vydání Zprávy. Je proto pochopitelné, že našim přáním bylo, aby nové logo reflektovalo tyto posuny.

Aspoň ve stručnosti se pokusím ozřejmit významy, které nové logo obsahuje. Sepětí lidí v kruhu symbolizuje naši vůli být nápomocní všem, jejichž práva jsou pošlapávána, a postavit se těm, kteří se mylně domnívají, že právo má sloužit pouze mocným. Také vyjadřuje naši snahu zapojovat veřejnost do rozhodovacích procesů. Abstraktní symbol uvnitř kruhu znázorňuje aktivitu lidí v EPS, ale také jejich chuť a vůli brát se za práva slabších. Logo je navíc vyvedeno ve třech základních barvách – červené, modré a zelené. Tak jako jsou tyto barvy základem všech barev ostatních, v našem logu odkazují na základní a univerzální hodnoty vyvěrající z přirozených práv každé lidské bytosti. Jejich respektování by mělo být základem každého lidského jednání. Byť jsou tyto hodnoty zakotveny jak v mezinárodních smlouvách, tak i naši Listině základních práv a svobod, stále znovu a znovu je třeba je hájit.

Autorem ideového návrhu je Boris Rafailov. Grafickou úpravu zajistil Leoš Knotek. Oběma vděčíme za trpělivost a invenci. Nesmíme zapomenout zmínit také Elišku Bartošovou z EPS, která se na procesu utváření nového loga zásadně podílela.

Pavel Franc

člen výkonného týmu EPS,
vedoucí programu GARDE

Proti nezodpovědnému chování korporací bojujeme na evropské úrovni

Nadnárodní korporace jsou často bohatší než mnohé státy, a proto jim mohou diktovat podmínky vzájemných vztahů. Ačkoliv korporace disponují takovou silou, jejich právní odpovědnost za porušování lidských práv či devastaci životního prostředí je dosud velmi omezená. Díky tomu mohou v zemích s neexistujícími standardy lidských práv či nefungujícím právním systémem beztržně dosahovat zisku na úkor životních podmínek, zdraví a práv místních obyvatel. Smysluplná řešení je proto nutné prosazovat nejen lokálně, ale také na úrovni mezinárodního práva.

EPS je členem Evropské koalice pro odpovědnost korporací, která usiluje o zakotvení odpovědnosti korporací v právu EU. Právníci programu GARDE vypracovali pro koalici konkrétní legislativní návrhy, které pak byly představeny zástupcům Evropské komise. Považujeme například za nutné, aby korporace pravidelně podávaly zprávu o sociálních a environmentálních dopadech své činnosti. Požadujeme zavedení přímé odpovědnosti mateřských společností za porušování lidských práv a poškozování životního prostředí nejen jejich dceřinými společnostmi, ale také subdodavateli a obchodními partnery, kteří jsou na daných korporacích závislí. Ti, kteří z nezákonných činností profitují, by měli být odpovědní za jejich negativní důsledky.

Cílem našich aktivit je dosáhnout toho, aby korporace, které sídlí v Evropě nebo chtějí obchodovat na evropském trhu, dodržovaly lidská práva a dbaly na životní prostředí nejen na území EU, ale kdekoli na světě. To zároveň prospěje spravedlivé soutěži na evropském trhu, protože za současné situace jsou podnikatelé, kteří se snaží chovat zodpovědně, významně znevýhodňováni.

Přelomovým úspěchem bylo vystoupení Koalice na „Evropském multistakeholderovém fóru“, jež k tématu odpovědnosti korporací proběhlo v únoru tohoto roku. Evropská komise uznala, že je nutné začít odpovědnost korporací vymáhat pomocí právních prostředků. Její viceprezident Günter Verheugen řekl: „Je v našem zájmu a v zájmu zabezpečení rovného hracího pole pro (evropské) podnikatele všem připomenout, že lidská práva jsou univerzální a měla by být respektována po celém světě.“

U příležitosti červnových voleb do Evropského parlamentu jsme připravili českou verzi internetové kampaně, kde mohli voliči prostřednictvím e-mailu vyzvat kandidáty na europoslance, aby se otevřeně zasadili ve prospěch takové EU, která bude klást zájmy lidí a planety před zisky velkých korporací.

Snazší přístup k soudům pro spotřebitele díky kauze GE Money Auto

Silné komerční subjekty mají vliv nejen na životní prostředí. Jejich nezodpovědné chování má často zásadní dopad na zaměstnance a také na spotřebitele. Máte-li někdy problém vyznat se v různých smlouvách, nabídkách, cenách nebo poplatcích, víte, o čem je řeč. Proto se věnujeme také ochraně práv spotřebitelů.

Jádro naší činnosti spočívá v řešení těch případů, které mohou vyústit v důležité precedenty. Mezi tyto kauzy patří i žaloba na společnost GE

Money Auto, která poskytuje leasing za nejasných podmínek. Ve smlouvě není stanoveno, z jaké částky se leasing bude vypočítávat, neza-

hrnuje splátkový kalendář ani informaci o částce, která bude coby ušlý zisk nárokována při odstoupení od smlouvy. Obvodní soud Praha 4 naši žalobu zamítl, obratem jsme však podali odvolání. Cílem je zamezit klamání spotřebitele, jež je založeno na přesvědčování o výhodnosti úvěru, a tak záměrně podporuje fenomén života na dluh.

Přestože jsme v první instanci prohráli, považujeme za úspěch, že jsme byli osvobozeni od povinnosti zaplatit vítězně straně náklady. Soud to odůvodnil tím, že v daném případě šlo o žalobu ve veřejném zájmu, kdy je protistrana finančně velmi silná. Díky tomu nebude do budoucna podávání obdobných žalob tolik ohroženo rizikem úhrady soudních výloh. Právě toto riziko spotřebitele mnohdy odrazuje od toho, aby svá práva před soudem bránili. ✕

Krátké zprávy EPS

Hyundai stovkami kamionů zatěžuje silnice Frýdecko-Místek

Nošovická automobilka Hyundai slíbila, že bude v co největší míře využívat železnici namísto kamionové dopravy, a tak zmírňovat negativní dopad továrny na životní prostředí. Její aktuální dopravně-logistický plán pro rok 2009 však počítá pouze s 8 % podílem železniční dopravy. Drtivá většina surovin, dílů i hotových automobilů tak bude dennodenně proudit stovkami kamionů po silnicích, které jsou v okolí závodu už tak dost přetížené. ✕

Ocenění od Nadace Yves Rocher

Právníčka Markéta Višinková, kterou můžete znát z naší bezplatné právní Poradny, získala první cenu v národním kole mezinárodní soutěže „Země žen 2008/09“, kterou pořádá Na-

dace Yves Rocher a Institut de France. Zástupci Nadace Yves Rocher předali ocenění s peněžní dotací třem laureátkám, které se dlouhodobě zasazují o zlepšení životního prostředí. Markéta se k úspěšnému výsledku vyjadřuje: „Cena mě velmi potěšila, bylo to opravdové osvěžení a dobití energie k pokračování v mé práci. Navíc získané peníze přispějí k zajištění chodu činnosti poradny.“ ✕

Studijní cesta po USA

Na pozvání Ministerstva zahraničních věcí USA a Velvyslanectví USA v Praze absolvoval Pavel Franc, vedoucí programu GARDE EPS, studijní cestu po Spojených státech. Studijní program byl zaměřen na dvě témata: transparentnost veřejné správy a korporátní odpovědnost. „K USA mohou mít lidé řadu výhrad, avšak rozhodně nelze americké administrativě upřít vysokou míru otevřenosti a pochopení, že občanský sektor je

důležitým partnerem při správě věcí veřejných. V tomto směru se mají čeští politici a úředníci čemu učit,“ říká k tomu Pavel Franc. ✕

Analýza pro Evropský parlament

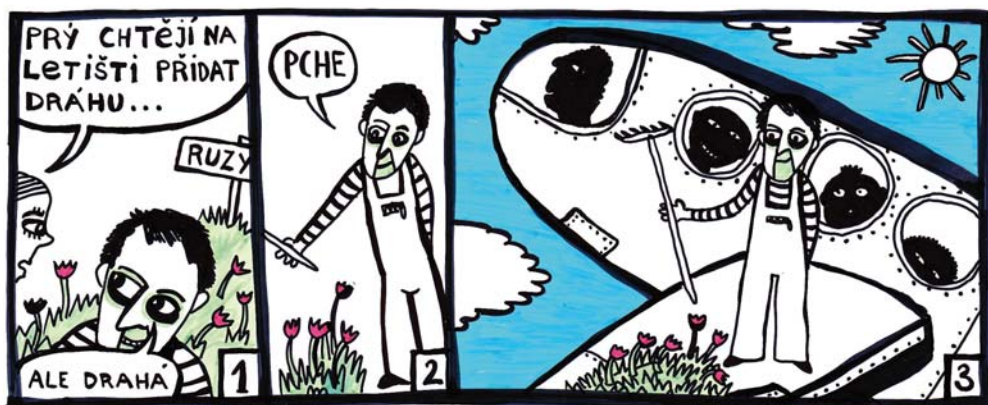
Společně s naší partnerskou nizozemskou organizací SOMO jsme na žádost Evropského parlamentu zpracovali studii, jež se zabývá možnostmi ochrany obyvatel rozvojových zemí, na nichž jsou prováděny klinické testy léků určených pro evropský trh. Při těchto testech běžně dochází k ověřování efektivnosti léků pomocí placeba, testování bez souhlasu pacientů nebo neposkytování následné péče. Zásadní mezera v evropském právu se týká tzv. subkontraktování – dílčí procesy testování zajišťují specializované společnosti, a tak je téměř nemožné za neetické chování postihnout samotné farmaceutické firmy. ✕

Sledujeme územní plánování v Praze

Již druhým rokem se zabýváme Politikou územního rozvoje. Podobným dokumentem, který řeší územní plánování na úrovni krajů, a tím pádem budoucí vzhled a kvalitu života v dotčených oblastech, jsou Zásady územního rozvoje (ZÚR).

V ideálním případě by měly ZÚR reagovat na problémy daného území a plánovat jeho další využití tak, aby nedocházelo ke kolizím se zákony na ochranu zdraví a životního prostředí občanů. ZÚR Prahy by měly tím pádem řešit i zhoršující se kvalitu ovzduší a nadměrný hluk. Nejenže, jak jsme zjistili, se návrh ZÚR těmito problémy vůbec nezabývá, ale obsahuje dokonce některé záměry, které by v případě schválení mohly stávající situaci ještě výrazně zhoršit.

Naše aktivity se soustředily kolem dvou nejproblematictějších záměrů, a to vybudování nové letištní dráhy v Ruzyni a severozápadní části dálničního okruhu kolem Prahy. Stejným způsobem jako v případě Politiky územního rozvoje jsme zapojili místní občany do rozhodování. Za krátkou dobu trvání kampaně se k oběma zámě-

rům pomocí sms nebo e-mailu vyslovilo přes dva a půl tisíce lidí. V Praze jsme také spolupracovali s místními občanskými iniciativami. Pomohli jsme formulovat připomínky a námítky týkající se budoucnosti severojižní magistrály a spolupracovali s lidmi z Běchovic, dotčenými jihovýchodní částí dálničního okruhu. ☒

Mezinárodní konference odhalila rozdíly v aplikaci Aarhuské úmluvy

Aarhuská úmluva je jedinečným mezinárodně-právním nástrojem, který spojuje téma ochrany životního prostředí s lidskými právy a zároveň s odpovědností nejen veřejných institucí, ale i jednotlivců a jejich sdružení. Působí v oblasti práva na informace, práva na účast veřejnosti při rozhodování a práva na soudní ochranu. Právě posledním bodem se zabývala konference, kterou naši právníci pomohli zorganizovat a pro níž připravili odborné podklady.

Konference se konala v rámci českého předsednictví Evropské unie ve dnech 16. a 17. dubna v plenárním sále Nejvyššího správního soudu v Brně a sešla se na ní celá řada významných odborníků. Podle Pavla Černého, právníka EPS, z diskuzí na konferenci vyplynulo, že mezi jednotlivými státy, které Aarhuskou úmluvu podepsaly, existují podstatné rozdíly ve způsobu naplňování z ní vyplývajících závazků.

Pavel Černý k tomu dodává:

„Díky své výjimečnosti Aarhuská úmluva stále vzbuzuje mnoho nadějí a očekávání. Ta však mnohdy nejsou naplněna kvůli formálnímu přístupu soudů a dalších veřejných institucí. Byla by škoda, pokud by tato promarněná očekávání vedla k poklesu zájmu a ochoty lidí se aktivně angažovat ve prospěch ochrany životního prostředí.“ ☒

Poradna EPS

Bezplatné právní poradenství v oblasti ochrany životního prostředí poskytujeme po celou dobu naší činnosti. Na Poradnu se pravidelně obracují lidé, kterým životní prostředí lhostejné není, kteří však jinde rychlou, efektivní a bezplatnou pomoc nenacházejí. My jim poskytujeme informace a rady, díky nimž mohou svá práva i veřejné zájmy chránit. V roce 2008 jsme zodpověděli celkem 868 individuálních dotazů občanů, neziskových organizací a obcí. Nově jsme rozšířili oblast naší poradenské činnosti také na případy, kdy správní orgán zneužívá svého postavení vůči jednotlivci či větší skupině lidí.

Vyučujeme na Masarykově univerzitě

V dubnu tohoto roku jsme se podíleli na výuce předmětu Lidská práva v aplikační

praxi na katedře ústavního práva Masarykovy univerzity. Studenti dostali k řešení dva živé případy z praxe EPS. Kurz má studenty seznámit se skutečnou právní prací a cvičit je v praktických dovednostech. První případ se týká nadměrného hluku způsobeného silniční dopravou (zejména kamiónovou) v oblasti, kde byla udělena výjimka pro překročení hlukového limitu, aniž by měli občané této oblasti možnost se k tomu nějakým způsobem vyjádřit. V druhém případě se jedná o dlouhodobě znečištěné ovzduší vlivem provozu hutního komplexu ArcelorMittal v Ostravě. ☒

Případ Běchovice

Poradnu často žádají o bezplatnou právní radu občané, kteří jsou ohrožováni nadměrným hlukem. Koncem prosince minulého roku se na nás obrátili členové občanského sdružení Zdravé životní prostředí. Reagovali na vydání územní-

ho rozhodnutí pro „Silniční okruh kolem Prahy, stavba 511 Běchovice – dálnice D1“, které obsahovalo vyhlášení tzv. ochranného hlukového pásma. Toto pásmo mělo z velké části zasahovat obytnou čtvrť (část Běchovic) a bylo vymezeno jako prostor, v němž mohou být překročeny povolené hygienické limity vlivem provozu silničního okruhu. Vyhlášení ochranného hlukového pásma mělo legalizovat jinak protiprávní překračování limitů hluku v obydlené oblasti. Právníčky naší Poradny problém analyzovaly a poskytly občanskému sdružení podklad pro odvolání. Dle našich informací se takových případů v Praze vyskytuje v poslední době stále více – vyhlášení ochranného pásma je zneužíváno pro obcházení povinnosti dodržovat hlukové limity. S občanským sdružením Zdravé životní prostředí zůstáváme nadále v kontaktu, abychom mohli sledovat vývoj případu. ☒

K čemu je dobrý „watchdog“?

EPS je organizací právníků. Především však je takzvanou watchdog organizací. Záměrně používáme tento cizojazyčný termín při popisu našich aktivit, neboť český jazyk jednoduše neobsahuje přiléhavé slovo. Je to pochopitelné, neboť organizace tohoto druhu se v české kotlině objevily až po roce 1989, a navíc bychom jich u nás napočítali nanejvýš deset.

Co to tedy watchdogová organizace je? Pokud bychom použili neobratného českého překladu, pak je EPS „hlídacím psem“. Co ovšem takový pes hlídá? Jsou to principy demokratického a právního státu. Ve své pomyslné roli hlídacího psa EPS nesleduje žádné politické cíle, a neúčastní se tudíž ani zápasu o moc v politické aréně, i když mnozí „přistižení na švestkách“ by si pochopitelně přáli nás do tohoto zápasu vtáhnout. Důvod je jednoduchý. Principy, které EPS hlídá, brání či prosazuje mají být respektovány a dodržovány bez ohledu na to, která politická strana je právě u moci. Jde o hodnoty nadčasové a univerzální.

Proto jsme například při příležitosti protestů proti MMF a Světové bance v roce 2000 vytvořili tzv. „Občanské právní hlídky“, které dozíraly na zákroky policistů. Shromáždili jsme velké množství důkazů o policejní brutalitě a podnikli řadu právních kroků k jejich vyšetření. Tyto naše aktivity jsme následně shrnuli pod pomyslnou

jednu střechu a založili jsme Ligu lidských práv (www.llp.cz), dnes významnou watchdogovou organizaci na poli lidských práv.

V době přílivu velkých zahraničních investic, při kterých byla nejen pošlapávána vlastnická práva, ale docházelo také k masovému a systematickému porušování environmentální legislativy, jsme proti těmto nepravostem zásadně bojovali. Ať už to byly případy hliníkárný Nemark na Mostecku, LG-Philips či Hyundai na severní Moravě, vždy jsme právními prostředky a případně vyjednáváním chránili univerzální hodnoty, na které se v kalupu české servilnosti vůči zahraničním investorům jednoduše zapomíná. Stejně tak hájíme důležité principy participativní demokracie – bez našeho přičinění by dnes mohli občané ovlivňovat procesy našich úředníků v mnohem menší míře.

Přes všechny tyto a mnoho dalších veřejně prospěšných aktivit watchdogových organizací je

však nutné připustit jednu věc. Za celou dobu existence těchto organizací se jim (pochopitelně včetně EPS) nepodařilo vysvětlit široké veřejnosti roli, kterou ve společnosti mají, ani význam a potřebnost této role. Přitom se česká demokracie dostává do nejistých dob a hlídacích psů bude potřeba více než kdy jindy. Na Českou republiku totiž teprve dolehnou důsledky celosvětové krize a budou možná tíživější, než si kunzumem zaneprázdnění Češi chtějí připustit. V takových dobách politická reprezentace využívá své moci a utahuje šrouby represe. Ta česká se rychle naučila, že i v rámci Evropské unie je možné dělat beztrestně řadu nepravostí a částečně demontovat demokratický a právní stát. A nakonec je třeba zmínit ještě jeden aspekt. V takových dobách by měli jako hlídací psi demokracie fungovat především novináři. Ti však bohužel, jak si snad už každý všiml, dělají – až na čestné výjimky – pouze to, co po nich žádá vydavatel. Totiž vytváří textovou vatu pro reklamy. ❌

Představujeme právníky EPS

Markéta Višinková

„Během psaní diplomové práce jsem se dostala jako dobrovolnice do EPSu a zanedlouho jsem se ještě s jednou kolegyní stala koordinátorkou Poradny. Líbila se mi atmosféra nadšení a zaujetí i přátelské prostředí,

a tak jsem ráda nastoupila na místo vedoucí Poradny EPS. V práci mě stále motivují mí kolegyně, ale hlavně to, že pomáháme lidem aktivně hájit jejich práva a čelit svévoli politiků a úředníků.“

Markéta vede bezplatnou právní Poradnu EPS od roku 2005 a nabízí své odborné znalosti prá-

va lidem, kteří nechtějí pouze nečinně přihlížet tomu, co se děje v jejich okolí. Mimo to, že sama zodpoví ročně stovky dotazů týkajících se právní ochrany životního prostředí, zprostředkovává v této oblasti také praktické vzdělání studentům. ❌

Filip Gregor

„V práci pro EPS jsem od začátku viděl příležitost, jak dát smysl svému právníckému vzdělání. Nebylo mi lhostejné, že o veřejných věcech a životním prostředí, které patří nám všem, rozhodují soukromé

finanční zájmy a ne lidé, kterých se ta rozhodnutí týkají. EPS odkazuje toto jednání do zákonných mezí a řeší problémy systémově tam, kde vznikají.“

Filip od roku 2005 působí v programu GARDE. Věnuje se především přípravě reformy právní odpovědnosti korporací za dopady jejich podnikatelské činnosti na životní prostředí a na ústavní a lidská práva, kterou prosazuje Evropská koalice pro odpovědnost korporací. Společně s dalšími právníky programu GARDE se zabývá případy porušování práva v několika kauzách velkých zahraničních investic. Zaměřuje se také na práva spotřebitelů a řeší případy, kdy se velké společnosti snaží oklamat veřejnost. ❌

Bojujeme za práva těch, na jejichž ochranu stát zapomíná. Jsme skupina právníků, jež věří, že v demokratické společnosti nelze potřeby a přání jedněch vykoupit porušováním práv těch druhých. Rovnost občanů před právem je veřejným zájmem, který hájíme. Zdraví a příznivé životní podmínky lidí jsou předpokladem zdravé společnosti, o kterou usilujeme.

Zpráva Ekologického právního servisu 3.09 / dvakrát ročně vydává Ekologický právní servis, IČO: 65341490 / vychází v červnu 2009 / ev.č. MK CR E17425.

EKOLOGICKÝ PRÁVNÍ SERVIS

EPS Brno

Dvořákova 13
602 00 Brno
Tel: +420 545 575 229
E-mail: brno@eps.cz

EPS Tábor

Převrátilská 330
390 01 Tábor
Tel: 381 253 904
E-mail: tabor@eps.cz

Aktuální informace o jednotlivých kauzách najdete na • www.eps.cz • www.responsibility.cz • www.hluk.eps.cz
www.sedlakjan.cz • www.pur.eps.cz • www.cenadalnic.cz • www.nebenadostravou.cz.